

Iz pedagoške teorije i prakse

Stručni rad

UDK: 37.091.53-047.37

Marija Hazdovac i Natalija Šnidarić

Utjecaj pisanih bilježaka o učenicima na motivaciju učenika za daljnje učenje

Sažetak

Bilješke o učenicima dio su procesa praćenja napredovanja i vrednovanja učenika i kao takve sastavni dio i pedagoške dokumentacije nastavnika. Vrednovanje postignuća učenika s jedne strane propisano je pozitivnim propisima, a s druge strane didaktičko-metodičkim te pedagoško-psihološkim uvjetima odgojno-obrazovnog rada. Iz navedenog proizlazi kako je nužno da su nastavnici kompetentni za kontinuirano praćenje napredovanja učenika, provođenje formativnog vrednovanja te kvalitetno vođenje pisanih bilježaka, a koje su usmjerene na uspjeh i postignuće te sadrže uputu za daljnje učenje. U ovom su se istraživanju ispitivali stavovi i mišljenja nastavnika, učenika i njihovih roditelja o kvaliteti i sadržaju pisanih bilježaka u e-Dnevniku, značenju bilježaka za nastavnike, roditelje i učenike te motivaciji pisanih bilježaka na daljnje učenje učenika. Također, ispitani su stručni suradnici pedagozi o kompetencijama nastavnika za vođenje kvalitetnih bilježaka, kao i prijedlozima što bi bilješke o učenicima trebale sadržavati, a da su dovoljno informativne i afirmativne. Prikazani su rezultati istraživanja te prijedlozi za unapređenje vođenja bilježaka o učenicima, kao i suradnji stručnih suradnika pedagoga s nastavnicima u tom području odgojno-obrazovnog rada.

Ključne riječi: bilješke o učenicima, motivacija za učenje, usmjerenost na postignuće

Uvod

Motivacija je vrlo važan čimbenik učinkovitog poučavanja i učenja jer različita istraživanja pokazuju da će motivirani učenici vjerojatnije ostvariti svoj potencijal i postići uspjeh, a što kod učenika rezultira pozitivnim ponašanjem i većim osjećajem blagostanja (Hawthorne, 2021). Učenici koji su motivirani poduzimaju radnje usmjerene k cilju, preuzimaju inicijativu, upravljaju svojim učenjem i pokazuju veću otpornost.

Osim što djeluje na ishode učenja, motivacija nije samo povezana sa školskim uspjehom, već i s pozitivnim stavovima prema školi i učenju. Učenici koji su motivirani kako bi naučili nešto što će im koristiti u daljnjem životu upotrebljavaju više kognitivne procese te usvajaju više gradiva od učenika koji su manje motivirani (Garner i sur., 1991.; Graham i Golan, 1991. prema Vidović Vizek 2014). U ovom se istraživanju nastojalo dati odgovore na neka pitanja, primjerice što motivira učenike na učenje, a što ih demotivira? Jesu li brojčane ocjene učenicima važnije od pisane povratne informacije nastavnika o njihovom radu i napretku? Kome su te bilješke namijenjene i koliko su važne nastavnicima, učenicima i roditeljima? Jesu li dovoljno informativne i razumljive? Mogu li bilješke koje nastavnici pišu u e-Dnevnik motivirati učenike na daljnje učenje? Drugim riječima, iznimno je važno razumjeti što motivira učenike za učenje i doprinosi li tome i na koji način kvaliteta povratne informacije koju nastavnik daje učeniku u odgojno-obrazovnom procesu. Iz svega navedenog proizlazi predmet ovog istraživanja u kojem se usmjerilo na kvalitetu i sadržaj pisanih bilježaka o učenicima.

Motivacija za učenje

Riječ motivacija potječe od latinske riječi *move* (kretati se). U psihologiji učenja razlikujemo intrinzičnu (unutarnju) i ekstrinzičnu (vanjsku) motivaciju. Dok unutarnja motivacija proizlazi iz samog sadržaja učenja, vanjska motivacija potaknuta je vanjskim poticajima (nagrade i pohvale, odnosno ocjene). Motivi, odnosno unutarnji ili vanjski poticaji, određuju smjer, jačinu i trajanje učenja pa se motivacijom naziva sve ono što dovodi do procesa učenja (Grgin, 1997). Motivacija može varirati ovisno o čimbenicima okruženja i specifičnom školskom predmetu (Dević, 2019).

Provedena su brojna istraživanja o povezanosti vrednovanja, poglavito ocjenjivanja znanja, s motivacijom učenika za učenje. Autorice Koludrović, Ercegovic (2013) u svom istraživanju pokazuju veću usmjerenost ekstrinzičnim i intrinzičnim ciljevima kod mladih učenika. Posebno se ističe nepovoljan trend opadanja usmjerenosti na zalaganje s porastom dobi. Stariji učenici sve su manje motivirani ulaganjem truda u ostvarivanje školskog postignuća, što može ukazivati na nedostatke nastavnog procesa kojim se nedovoljno naglašava važnost i vrijednost ulaganja truda i napora tijekom školovanja. Iste autorice postavljaju pitanje jesu li u aktualnoj nastavi dovoljno implementirane odrednice suvremene škole koje uključuju preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje, samoaktualizaciju i spremnost na cjeloživotno učenje.

U procesu vrednovanja važno je voditi se idejom da ono može imati i pozitivne i negativne posljedice na motivaciju za učenje i poučavanje. Davanje kvalitetne povratne informacije

učenicima o njihovim postignućima, ali i trudu i zalaganju koje ulažu u procesu učenja te strategijama koje pritom koriste, doprinosi razvoju intrinzične motivacije za učenje, većoj kvaliteti učenja i poučavanja te razvoju autonomije i odgovornosti učenika za vlastito učenje.

Prema Smjernicama za vrednovanje procesa i ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda (MZO, Škola za život) vrednovanje se treba temeljiti na cjelovitom pristupu praćenja i poticanja individualnoga razvoja svakoga učenika te treba biti usmjereno na prepoznavanje uspjeha i poticanje pozitivnih obrazaca motivacije i učenja.

Praćenje i vrednovanje učenika

Vrednovanje proizlazi iz kurikuluma nastavnih predmeta u kojima su definirani i navedeni ishodi i očekivanja te kompetencije koje učenici trebaju ostvariti u odgojno-obrazovnom procesu. Također, vrednovanje je i zakonski regulirano. Tako se u Pravilniku o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi navodi da je vrednovanje sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda, kompetencijama, znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim metodama i elementima.

Prema Matijeviću (2005), u nastavnom kurikulumu vrednovanje je važna varijabla i veoma važna aktivnost učenika i učitelja. Vrednovanje ima snažan utjecaj na ukupno školsko i razredno-nastavno ozračje. Učenici vole školu u mjeri koliko su zadovoljni oblicima i rezultati-

ma vrednovanja, napose rezultatima unutarnjeg vrednovanja.

S obzirom na to koju svrhu ima, razlikuje se dijagnostičko, formativno i sumativno vrednovanje. Dijagnostičko vrednovanje je vrednovanje koje se provodi prije početka procesa učenja i poučavanja s ciljem utvrđivanja kvalitete i razine učenikovog znanja i vještina. Prema rezultatima dijagnostičkog vrednovanja nastavnik prilagođava i planira poučavanje. Formativno vrednovanje je vrednovanje koje se događa za vrijeme učenja i poučavanja, a cilj mu je davanje informacija o učenikovu napredovanju i unapređivanju budućeg učenja i poučavanja, poticanje učenikova promišljanja o učenju, utvrđivanje manjkavosti u učenju, prepoznavanje učenikovih snaga te planiranje budućeg učenja i poučavanja.

Sumativno vrednovanje je vrednovanje koje podrazumijeva procjenu razine učenikova postignuća na kraju procesa učenja (nastavne cjeline, polugodišta te godine učenja i poučavanja). U pravilu rezultira ocjenom.

Također, prema istom Pravilniku razlikuju se i tri osnovna pristupa vrednovanju: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog. Vrednovanje naučenog podrazumijeva ocjenjivanje razine postignuća učenika nakon određenog razdoblja učenja i poučavanja. Vrednovanje za učenje ima svrhu unaprijediti i planirati buduće učenje i poučavanje. Događa se tijekom učenja i poučavanja. Naglasak se stavlja na proces učenja i na preporuke i smjernice za poboljšanje procesa učenja i poučavanja tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Vrednovanje kao učenje podrazumijeva aktivno uključivanje učenika u proces vrednovanja

te razvoj učeničkoga samostalnog i samoreguliranog pristupa učenju. Potiču se samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje s ciljem internalizacije procesa vrednovanja i poboljšanja samog procesa učenja. Vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje ne rezultiraju ocjenom, nego kvalitetnom povratnom informacijom.

Iz navedenog možemo zaključiti kako je vrednovanje učenika vrlo složen proces i nužno ga je provoditi u kontinuitetu. Također, vrlo je važno primjenjivati učinkovite i raznovrsne metode i postupke vrednovanja kako bi se ostvarilo što kvalitetnije praćenje postignuća učenika, procijenila razina učeničkog napredovanja te dala jasna, razumljiva i transparentna povratna informacija o istom.

Vođenje bilježaka o napredovanju učenika

U već spomenutom Pravilniku o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi navodi se da je praćenje sustavno uočavanje i bilježenje zapažanja o postignutoj razini ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u svrhu poticanja učenja i provjere postignute razine ostvarenosti postavljenih odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja te da uključuje sva tri pristupa vrednovanju. Također se ističe da tijekom praćenja učenikova razvoja učitelj/nastavnik u rubriku bilježaka u imeniku upisuje samo ona zapažanja koja su učitelju/nastavniku uočljiva učeniku i roditelju razumljiva te koja učitelju/nastavniku mogu pomoći u konačnom ocjenjivanju uspjeha u nastavnom predmetu, odnosno odgojno-obrazovnom području.

Bilješke o napredovanju učenika koje nastavnici bilježe u e-Dnevniku trebale bi osigurati kvalitetnu povratnu informaciju nastavnicima, učenicima i roditeljima o učenikovu napretku. Važno je da nastavnik evidentira napredak, ukaže na dosadašnje ili trenutno postignuće, pruži informaciju o tome što je potrebno učiniti kako bi učenje bilo uspješnije te potakne spremnost učenika za daljnje učenje. Bilješke služe tome da učenici osvijeste što su postigli od postavljenih ishoda i na kojoj razini, a u kojim područjima je potrebno poboljšanje. Važna funkcija vrednovanja jest motiviranje učenika pa je shodno tome važno i da bilješke o praćenju budu motivirajuće, usmjerene na uspjeh i postignuće. U tom smislu iznimno korisne i vrijedne su nastavnikove povratne informacije koje govore o procesu učenja, strategijama i trudu koji je učenik uložio u učenje.

Pretpostavka je da su nastavnici osposobljeni i kompetentni voditi kvalitetne bilješke te da to rade kontinuirano tijekom nastavne godine kako bi informacije pravovremeno poslužile učenicima, roditeljima, ali i samim nastavnicima za planiranje budućeg učenja i poučavanja.

Polazišta i metodologija istraživanja

Svrha praćenja i vrednovanja postignuća učenika leži u osiguravanju uvjeta učenicima za postizanje školskog uspjeha. Elektronička pedagoška dokumentacija uvelike olakšava mogućnosti davanja pravovremene i kvalitetne povratne informacije učenicima o njihovu postignuću, a koje su dostupne i roditeljima. Također, smatra se kako je kvalitetna povratna informacija učenicima o njihovu napredovanju

važna za njihovo daljnje učenje, a što je povezano i s motivacijom. Iz navedenih razloga pokazalo se kako je od velikog značaja ispitati kvalitetu samih pisanih bilježaka te mogućnosti za njihovo unapređenje, odnosno poboljšanje u njihovoj kvaliteti.

Ovo istraživanje provedeno je u školskoj godini 2022./2023., a u okviru rada Županijskog stručnog vijeća stručnih suradnika pedagoga srednjih škola Grada Zagreba. Samo provedbi anketiranja nastavnika, roditelja, učenika i stručnih suradnika pedagoga prethodila je analiza pisanih bilježaka o učenicima u e-Dnevniku iz prethodne školske godine, 2022./2023. Analiza bilježaka izvršena je u po jednom razrednom odjelu prve, druge i treće godine srednjoškolskog obrazovanja, a upitnici su provedeni s istim učenicima i njihovim roditeljima koji su u istraživačkoj godini pohađali 2., 3. i 4. razred. Sve aktivnosti u okviru ovog istraživanja provedene su u razdoblju od siječnja do svibnja 2023. godine.

Predmet i cilj istraživanja

Predmet ovog istraživanja su pisane bilješke o učenicima u e-Dnevniku, njihov sadržaj i kvaliteta te usmjerenost na praćenje napredovanja učenika. Sukladno predmetu istraživanja, cilj je ispitati stavove i mišljenje nastavnika, roditelja i učenika o

- kvaliteti i sadržaju pisanih bilježaka u e-Dnevniku
- značenju bilježaka za nastavnike, roditelje i učenike
- motivaciji pisanih bilježaka na daljnje učenje.

Hipoteze

U istraživanju su postavljene hipoteze s obzirom na vrstu bilježaka o učenicima (formativne i sumativne bilješke), koliko često ih nastavnici evidentiraju, jesu li u skladu s usmenom povratnom informacijom učenicima, u kojoj mjeri bilješke motiviraju učenike na daljnje učenje te može li kvalitetna bilješka zamijeniti individualni razgovor s roditeljima. Iz navedenog su postavljene tri hipoteze.

Za pretpostaviti je da nastavnici vode kvalitetne pisane bilješke o učenicima u e-Dnevniku, što znači da su usmjerene na uspjeh i postignuće te da sadrže uputu za daljnje učenje, kao i da sumativnom vrednovanju prethodi formativna bilješka za svakog učenika. Nadalje, pretpostavlja se kako kvalitetne pisane bilješke utječu pozitivno na učenike, odnosno motiviraju ih i potiču ih na daljnje učenje. Za očekivati je da nastavnici, ako redovito kontinuirano prate napredovanje učenika te redovito provode formativno vrednovanje, mogu kvalitetnu bilješku o napredovanju učenika evidentirati i do tri puta u polugodištu.

Instrument i obrada podataka

Prikupljanje podataka za empirijski dio istraživanja provedeno je metodološkim postupkom anketiranja na daljinu. Za potrebe ovog istraživanja primijenjen je internetski upitnik kreiran u Google Formsu. Osim upitnika za nastavnike, roditelje, učenike i stručne suradnike, provedena je analiza bilježaka u e-Dnevniku u prethodnoj školskoj godini (2021./2022.)

U upitniku je ispitana kompetencija nastavnika za vođenje bilježaka o učenicima, koliko često vode bilješke u e-Dnevniku, jesu li usmjerene na uspjeh ili neuspjeh te mogu li zamijeniti individualni razgovor s roditeljem. Također, ispitana je kvaliteta i sadržaj pisanih bilježaka, njihov značaj za roditelje te njihov utjecaj na motivaciju učenika za daljnje učenje. Tvrdnje su ispitane na Likertovoj skali, a dio pitanja bio je otvorenog tipa.

Nezavisne varijable bile su spol, dob, predmetno područje za nastavnike, za učenike spol i razred koji pohađa, a za roditelje spol, dobna skupina te koliko djece školske dobi imaju. U računalnoj obradi podataka primijenjen je softverski paket SPSS. U obradi podataka izrađena je aritmetička sredina istraženih varijabli prema skupinama, Levenov (t-test) homogenosti varijanci, Scheffe post-hoc testa te ANOVA test.

Uzorak ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 1593 ispitanika iz 15 srednjih škola županije Grad Zagreb: Škola za medicinske sestre Mlinarska, Upravna škola Zagreb, Elektrotehnička škola, IV. gimnazija, XII. gimnazija, Škola za medicinske sestre Vrapče, Treća ekonomska škola, XVI. gimnazija, Ugostiteljsko turističko učilište, Hotelijersko turistička škola, Geodetska škola, STŠ Frana Bošnjakovića, Industrijska strojarstva škola, COO Dubrava i COO Vinko Bek.

Ukupno je analizirana 164 441 bilješka, od čega je klasificirano 7 625 formativnih bilježaka, što iznosi 4,6 % od ukupnog broja te 23 504 sumativnih bilježaka, što iznosi 14,3 % od ukupnog broja evidentiranih pisanih (za)bilježaka

u učenicima u e-Dnevniku. U Tablici 1. prikazan je uzorak ispitanika po skupinama.

SKUPINA ISPITANIKA	N
Nastavnici	387
Roditelji	472
Učenici	699
Pedagozi	35

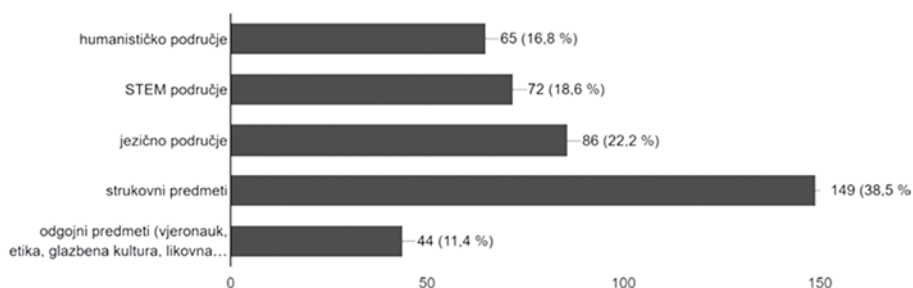
Tablica 1. Struktura ispitanika

Od ukupnog broja ispitanika nastavnika njih 38,5 % predaje predmete struke, 22,2 % jezične predmete, 18,6 % predmete STEM područja, a 16,8 % predmete humanističkog područja. Odgojne predmete predaje 44 nastavnika, odnosno 11,4 % ukupnog broja ispitanika. Podaci o zastupljenosti nastavnika po predmetnom području prikazani su na Grafu 1.

U uzorku učenika njih 34,5 % pohađa 2. razred, 33,8 % pohađa 3. razred, a 4. razred pohađa 31,8 % učenika od ukupnog broja anketiranih. Od ukupnog broja roditelja koji su sudjelovali u ispitivanju najveći broj je u dobi od 41 do 50 godina starosti, njih 63,8 %, a slijedi 20,1 % roditelja u dobi od 51 do 60 godina. Najveći broj roditelja ima po dvoje školske djece, njih 42,8 %, troje ili više djece ima 20,1 % ispitanih roditelja dok 37,1 % anketiranih roditelja ima jedno školsko dijete.

4. Molimo Vas da navedete svoje predmetno područje. Ako predajete više različitih predmeta, moguće je označiti više odgovora.

387 odgovora

Graf 1. Zastupljenost nastavnika po predmetnom području

Rezultati istraživanja

Rezultati ispitivanja o kompetencijama nastavnika, značaju te redovitosti vođenja i praćenja bilježaka. Na Grafovima 2. i 3. vide se rezultati redovitosti praćenja bilježaka u e-Dnevniku od strane učenika i roditelja.

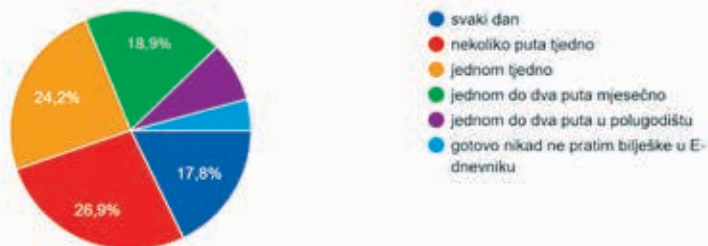

Graf 2. Redovitost praćenja bilješki u e-Dnevniku od strane učenika

Rezultati pokazuju kako učenici smatraju da roditelji prate bilješke u e-Dnevniku nekoliko puta mjesečno ($M=3,43$, $sd=1,738$) dok roditelji prijavljuju da bilješke u e-Dnevniku prate svaki tjedan ($M=4,15$, $sd=1,362$). Učenici sami prate bilješke barem jednom tjedno ($M=4,19$, $sd=1,457$). Prema dobivenim rezultatima nastavnika njih 47% bilješke evidentira jednom do dva puta mjesečno dok 30% nastavnika bilješke evidentira jednom do dva puta u polugodištu.

6. Koliko često pratite pisane bilješke koje nastavnici pišu u e-Dnevniku?

472 odgovora

Graf 3. Praćenje bilješki u e-Dnevniku od strane roditelja

Prema podacima iz Tablice 2. učenici u prosjeku smatraju da se povratna informacija i bilješke u e-Dnevniku više podudaraju nego ne podudaraju ($M=3,56$, $sd=1,025$), dok im bilješke nisu niti važne, niti nevažne ($M=2,97$, $sd=1,145$).

		M	sd	N
Učenici	Prema tvojim saznanjima, koliko često tvoji roditelji prate bilješke koje nastavnici pišu u e-Dnevniku?	3,43	1,738	699
	Podudara li se pisana bilješka nastavnika u e-Dnevniku s usmenom povratnom informacijom koju ti daju na svom satu?	3,56	1,025	699
	Prema tvojoj procjeni, koliko nastavnika piše bilješke usmjerene na uspjeh, postignuće i pozitivna ponašanja?	2,59	1,087	699
	Prema tvojoj procjeni, koliko nastavnika piše bilješke usmjerene na neuspjeh, slabo postignuće i negativna ponašanja?	2,97	1,213	699
	Koliko često pratite bilješke koje nastavnici pišu u e-Dnevniku?	4,19	1,457	699
	Utječu li bilješke u e-Dnevniku na odnos roditelja i djeteta i na koji način?	2,80	0,912	699
	Kako na tebe, tvoj rad / rad djeteta i napredak utječu bilješke nastavnika koje su usmjerene na uspjeh, postignuće i pozitivna ponašanja?	3,35	1,107	699
	Kako na tebe, tvoj rad / rad djeteta i napredak utječu bilješke nastavnika koje su usmjerene na neuspjeh, slabo postignuće i negativna ponašanja?	2,55	1,000	699
	Koliko su ti važne bilješke u e-Dnevniku o radu i napretku?	2,97	1,145	699

	Prema tvojoj procjeni kakve su bilješke koje nastavnici o tvome radu i napretku pišu u e-Dnevniku?	2,90	0,748	699
Nastavnici	Koliko često pišete bilješke o napredovanju učenika u e-Dnevniku?	1,98	0,828	387
	Slažete li se s tvrdnjom da se pisana bilješka o napredovanju učenika treba podudarati s jasnom i odmah upućenom usmenom povratnom informacijom učeniku?	3,50	0,641	387
	Smatrate li se kompetentnim za vođenje kvalitetnih pisanih bilježaka o napredovanju učenika?	3,02	0,589	387
	Koliko se pri izradi pisanih bilješki vodite idejom da bilješka treba biti motivirajuća za učenika (poticajna, motivirajuća, potiče napredak u učenju i odnosu prema radu)?	2,91	0,654	387
	Koliko se pri izradi pisanih bilježaka vodite idejom da bilješka služi za informiranje roditelja o napredovanju, postignućima i ponašanju njihovog djeteta?	3,15	0,612	387
	Slažete li se s tvrdnjom da bilješke o napredovanju učenika koje pišete u e-Dnevniku smanjuju potrebu roditelja za individualnim razgovorom s predmetnim nastavnikom?	2,66	0,813	387
	Slažete li se s tvrdnjom da bilješke o napredovanju učenika koje evidentirate u e-Dnevniku mogu zamijeniti individualni razgovor roditelja s predmetnim nastavnikom?	2,29	0,812	387
	Koliko su ti važne bilješke u e-Dnevniku o radu i napretku?	3,73	0,952	387
	Kakve su bilješke koje obično pišete u e-Dnevniku?	2,98	0,529	387
Roditelji	Jesu li Vam pisane bilješke u e-Dnevniku dovoljno informativne za stjecanje uvida u postignuća i napredak Vašeg djeteta?	2,54	0,900	472
	Koliko često pratite bilješke koje nastavnici pišu u e-Dnevniku?	4,15	1,362	472
	Utječu li bilješke u e-Dnevniku na odnos roditelja i djeteta i na koji način?	3,41	0,965	472
	Kako na rad i napredak Vašeg djeteta utječu bilješke nastavnika koje su usmjerene na uspjeh, postignuće i pozitivna ponašanja?	3,79	1,048	472
	Kako na rad i napredak Vašeg djeteta utječu bilješke nastavnika koje su usmjerene na neuspjeh, slabo postignuće i negativna ponašanja?	3,06	1,117	472

	Slazete li se s tvrdnjom da bilješke o napredovanju učenika koje evidentirate u e-Dnevniku mogu zamijeniti individualni razgovor roditelja s predmetnim nastavnikom?	2,52	0,798	472
	Koliko su ti važne bilješke u e-Dnevniku o radu i napretku?	4,23	0,726	472
	Prema tvojoj procjeni kakve su bilješke koje nastavnici o radu i napretku tvoga djeteta pišu u e-Dnevniku?	2,96	0,677	472

Tablica 2. Aritmetičke sredine istraživanih varijabli prema skupinama

Prema istim podacima, nastavnicima su bilješke uglavnom važne ($M=3,73$, $sd=0,952$). Također, nastavnici se uglavnom osjećaju kompetentnima za vođenjem bilježaka ($M=3,02$, $sd=0,589$), odnosno 85% nastavnika izjavljuje kako je u potpunosti ili uglavnom kompetentno. S druge strane, stručni suradnici pedagozi na isto pitanja procjenjuju kako je samo 46,7% nastavnika kompetentno za kvalitetno vođenje pisanih bilježaka o učenicima. Na ista pitanja roditelji se izjašnjavaju kako su im bilješke o napredovanju njihove djece vrlo važne ($M=4,23$, $sd=0,726$). Smatraju kako postoji mali pozitivan utjecaj bilješki na njihov odnos s njihovim djetetom ($M=3,41$, $sd=0,965$).

Učenici i njihovi roditelji u podjednakoj mjeri prate bilješke u e-Dnevniku ($t(1169)=0,446$, $p=,656$). Učenici i roditelji drukčije vide utjecaj bilježaka u e-Dnevniku na njihov odnos ($t(972,296)= -10,821$, $p<0,001$) tako što su učenici skloniji procijeniti da bilješke više negativno utječu na njihov odnos s roditeljima ($M=2,80$, $sd=0,912$) dok roditelji u prosjeku smatraju da je utjecaj na njihov odnos mali, ali pozitivan ($M=3,41$, $sd=0,965$).

Roditelji ($M=2,96$, $sd=0,677$), nastavnici ($M=2,98$, $sd=0,529$) i učenici ($M=2,90$, $sd=0,748$) slažu se oko toga da je sadržaj bilježaka

koje nastavnici pišu više usmjeren na uspjeh, postignuće i napredovanje te pozitivna ponašanja. Suprotno tome, rezultati u ispitivanju značaja bilježaka razlikuju se u odnosu na skupinu ispitanika. U Tablici 3. prikazani su rezultati iz kojih se vidi kako su bilješke u e-Dnevniku najmanje važne učenicima ($M=2,97$, $sd=1,145$), nešto više važnije nastavnicima ($M=3,73$, $sd=0,952$), a najviše važne upravo roditeljima ($M=4,23$, $sd=0,726$).

Post-hoc test	Skupina	Skupina	p
	Učenici	Nastavnici	<0,001*
		Roditelji	<0,001*
Scheffe	Nastavnici	Učenici	<0,001*
		Roditelji	<0,001*
	Roditelji	Učenici	<0,001*
		Nastavnici	<0,001*

Tablica 3. Rezultati Scheffe post-hoc testa na aritmetičkim sredinama važnosti bilježaka s obzirom na to koja je dobna skupina ispunjavala upitnik

Rezultati ispitivanja kvalitete i sadržaja bilježaka te utjecaja na motivaciju za daljnje učenje

Dio istraživanja odnosio se na ispitivanje kvalitete i samog sadržaja bilježaka, kao i utjecaja na motivaciju učenika za daljnje učenje. Na pitanje kakve su bilješke koje nastavnici vode o napredovanju učenika, mišljenja nastavnika u odnosu na učenike i roditelje nešto se razlikuju.

Od ukupnog broja nastavnika njih čak 87,3 % procjenjuje kako su im bilješke usmjerene na uspjeh, postignuće i pozitivna ponašanja. Mišljenja učenika i roditelja se podudaraju, točnije 76,2 % učenika i 78,6 % roditelja procjenjuje isto. Kada su nastavnici i roditelji pitani da izraze svoje mišljenje koliko su bilješke informativne, više od 90 % nastavnika smatra kako se vode idejom da su im bilješke dovoljno informativne dok samo polovica ispitanih roditelja smatra kako su dovoljno informativne u svim ili većini predmeta, a 36,2 % roditelja smatra da su dovoljno informativne samo u pojedinim predmetima. Navedeni rezultati prikazani su u Tablici 2., u kojoj se vidi kako se većina nastavnika slaže da bi se bilješka u e-Dnevniku trebala podudarati s povratnom informacijom koju daju učenicima

($M=3,50$, $sd=0,641$). Uglavnom se slažu da bilješke o napredovanju učenika mogu smanjiti potrebu za individualnim razgovorima s roditeljima ($M=2,66$, $sd=0,813$), ali se uglavnom ne slažu da bi bilješke mogle zamijeniti individualne razgovore s roditeljima ($M=2,29$, $sd=0,812$). Rezultati ispitivanja roditelja pokazuju kako se niti slažu niti ne slažu da bilješke u e-Dnevniku mogu zamijeniti individualni razgovor s predmetnim profesorom ($M=2,52$, $sd=0,798$), a pisane bilješke su im dovoljno informativne u većini predmeta ($M=2,54$, $sd=0,900$).

Kada je u pitanju motivacija, na Grafu 4. vidimo procjene nastavnika u kojoj se mjeri, prilikom izrade pisanih bilježaka o učenicima, vode idejom da budu motivirajuće za daljnje učenje. Više od 80 % nastavnika izjavljuje kako se uglavnom ili u potpunosti vodi tom idejom. U Tablici 2. prikazani su rezultati u kojima se nastavnici pri pisanju bilježaka o učenicima uglavnom vode idejom da ista treba biti motivirajuća za učenika ($M=2,91$, $sd=0,654$), ali više idejom da treba služiti za informaciju roditeljima ($M=3,15$, $sd=0,612$), a njihove bilješke su uglavnom usmjerene na uspjeh, postignuće i napredovanje te pozitivna ponašanja ($M=2,98$, $sd=0,529$).

Graf 4. Koliko su bilješke motivirajuće za učenike

Sukladno tome, učenike i roditelje pitalo se da procijene u kojoj mjeri su bilješke nastavnika poticajne, odnosno motivirajuće za učenike i njihovo daljnje učenje. U dobivenim rezultatima gotovo polovica ispitanih učenika izjašnjava se kako ih bilješke niti motiviraju, niti ne motiviraju, bez obzira na to jesu li usmjerene na postignuće ili neuspjeh i negativna ponašanja. Učenici smatraju da su bilješke koje nastavnici o njima pišu uglavnom usmjerene na uspjeh, postignuće i napredovanje te pozitivna ponašanja ($M=2,90$, $sd=0,748$), što se vidi u Tablici 2. Procjena je učenika da oko polovice nastavnika piše bilješke koje su usmjerene na uspjeh, postignuća i pozitivna ponašanja ($M=2,59$, $sd=1,087$), a nešto više od polovice nastavnika bilješke koje su usmjerene na neuspjeh, slabo postignuće i negativna ponašanja ($M=2,97$, $sd=1,213$). Učenici ne misle da bilješke u e-Dnevniku utječu na njihov odnos s roditeljima ($M=2,80$, $sd=0,912$). Također, izjavljuju kako ih pozitivne bilješke minimalno motiviraju ($M=3,35$, $sd=1,107$) dok ih negativne bilješke uglavnom demotiviraju ($M=2,55$, $sd=1,000$).

Za razliku od učenika, čak 62 % roditelja ističe značaj bilježaka na motivaciju, odnosno procjenjuju kako pozitivno usmjerene bilješke u većoj mjeri motiviraju. Ipak, 41,5 % učenika izjašnjava se kako ih bilješke usmjerene na uspjeh i postignuće više motiviraju od bilježaka usmjerenih na neuspjeh, slabo postignuće i negativna ponašanja, kao i 42,3 % učenika koji ističu kako ih negativno usmjerene bilješke demotiviraju.

U Tablici 2. prikazani su rezultati učenika i roditelja, iz čega se vidi da se razlikuju u mišljenju koliko na rad učenika utječu bilješke usmjerene na uspjeh, postignuće i pozitivna

ponašanja ($t(1169)=-6,804$, $p<0,001$). Roditelji ($M=3,79$, $sd=1,048$) smatraju da pozitivne bilješke imaju veći pozitivan utjecaj na akademski uspjeh učenika nego što to učenici smatraju ($M=3,35$, $sd=1,107$). Nadalje, postoji razlika u načinu na koji učenici i roditelji percipiraju utjecaj negativnih bilježaka na akademski uspjeh učenika ($t(1000,558)=-7,614$, $p<0,001$). Učenici ($M=2,55$, $sd=1,100$) doživljavaju taj utjecaj negativnije od roditelja ($M=3,06$, $sd=1,117$) koji više smatraju da nema utjecaja na akademski uspjeh. Osim toga, roditelji smatraju kako pozitivne bilješke u e-Dnevniku uglavnom motiviraju njihovo dijete za daljnji rad i učenje ($M=3,79$, $sd=1,048$), a smatraju da negativne bilješke u e-Dnevniku niti motiviraju, niti demotiviraju njihovo dijete ($M=3,06$, $sd=1,117$). Također, roditelji procjenjuju kako su bilješke o njihovoj djeci uglavnom usmjerene na uspjeh, postignuće i napredovanje te pozitivna ponašanja ($M=2,96$, $sd=0,677$).

Mišljenja ispitanika o sadržaju i prijedlozima za vođenje pisanih bilješki o učenicima u e-Dnevniku

Otvorenim se pitanjem željelo ispitati učenike, roditelje i stručne suradnike pedagoge što bi kvalitetna pisana bilješka trebala sadržavati, odnosno koje su informacije važne i nužne da bilješka sadrži a da su dovoljno informativne, usmjerene na uspjeh i postignuće te potiču na daljnje učenje. Roditelji su se izjasnili kako bi za njih bilješka trebala sadržavati informacije o odnosu djeteta prema radu na svakom predmetu, što je potrebno da uspjeh bude bolji, ali i pozitivne bilješke kada se dijete trudi i ima dobre rezultate. Osim ocjene i postotka prolaznosti,

roditeljima bi koristio podatak u čemu je učenik bio bolji ili manje dobar. Očekivanja roditelja usmjerena su i na osvrt postizanja napretka u odnosu na prethodni period te zapažanja kako se učenik ponaša na nastavi. Slično mišljenju svojih roditelja predlažu i učenici, koji smatraju kako bi pisana bilješka trebala biti pozitivno usmjerena te istaknuti što nije bilo dobro, isto tako što bi se trebalo poboljšati, tj. ponoviti. Drugim riječima, ako je učenik u nečemu i negdje pogriješio, vrlo je važna uputa kako to može ispraviti i/ili bolje naučiti.

Istim pitanjem tražilo se mišljenje stručnih suradnika pedagoga, a koji ističu nekoliko preporuka/prijedloga za kvalitetno vođenje pisanih bilježaka o učenicima, ali i mogućnost suradnje s nastavnicima na unapređenju vođenja bilježaka o učenicima. Pedagozi su stava kako bi pisane bilješke o učenicima trebale sadržavati opis onoga što se vrednovalo, formativno ili sumativno postignuće, bilješka bi trebala imati pozitivnu formulaciju, biti poticajna za učenika, istaknuti pohvalu te uputu za učenje te individualno usmjerena na učenike. Kada su u pitanju formativne bilješke, trebalo bi jasno definirati što učenik mora napraviti kako bi postigao napredak. Navedeno ostavlja prostora za suradnju i rad stručnih suradnika pedagoga s nastavnicima u cilju unapređenja vođenja i evidencije kvalitetnih pisanih bilježaka o napredovanju učenika, kao što je kontinuirano praćenje i davanje povratne informacije o pisanim bilješkama, provedba stručnih usavršavanja nastavnika u školama, individualni savjetodavni rad i razgovori, osnaživanje uloge nastavnika te poticanje na stručna usavršavanja nastavnika unutar predmetnog područja.

Zaključak

Pisane bilješke o učenicima neizbježan su dio odgojno-obrazovnog rada nastavnika, a u cilju pružanja povratne informacije o napredovanju učenika. Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako nastavnici redovito vode pisane bilješke o učenicima, no one su najvažnije roditeljima, koji ih redovito prate. Iz navedenog možemo pretpostaviti kako bilješke roditeljima pružaju najbolji uvid u ostvarena postignuća njihove djece, i to na svakodnevnoj razini. Također, rezultati upućuju kako je većina bilježaka afirmativno oblikovana te usmjerena na postignuće učenika. Navedeni rezultat važan je i zbog činjenice kako pozitivno usmjerene bilješke, odnosno bilješke usmjerene na postignuće i pozitivna ponašanja ipak više djeluju poticajno i motivirajuće na učenike od negativno formuliranih bilješki. Kada je u pitanju razina informacije vezana za bilješku o učenicima, roditelji i nastavnici suglasni su kako su bilješke u većini predmeta dovoljno informativne, ali ne mogu u potpunosti zamijeniti individualni razgovor. Iz navedenog možemo zaključiti da je razgovor uživo vrlo važan i roditeljima i nastavnicima te ga ne može zamijeniti pisana povratna informacija.

Rezultati ovog istraživanja, koji ostavljaju prostora za dodatno propitivanje, vezani su za aspekt formativnog vrednovanja, ali i same motivacije bilješke na daljnje učenje. Iz dobivenih rezultata ispitivanja učenika ne možemo sa sigurnošću zaključiti da učenike pisane bilješke motiviraju na daljnje učenje, što ostavlja prostor za daljnje ispitivanje ostalih čimbenika koji utječu na motivaciju učenika za učenje u školi.

Također, percepcija kompetentnosti nastavnika za vođenje kvalitetnih bilježaka o napredovanju učenika različita je kod nastavnika i stručnih suradnika pedagoga. Pedagozi u bitno manjoj mjeri procjenjuju da su nastavnici dovoljno kompetentni za vođenje pisanih bilježaka o učenicima od samih nastavnika. Navedeni rezultat ostavlja prostor za daljnju suradnju pedagoga i nastavnika u cilju unapređenja ovog područja rada, a usmjereno na kontinuirano praćenje i davanje povratne informacije o pisanim bilješkama, osnaživanje i provedba stručnih usavršavanja nastavnika u školama te individualni savjetodavni rad s nastavnicima.

Literatura

- Adarkwah, M.A. (2021). The power of assessment feedback in teaching and learning. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/349915536_The_power_of_assessment_feedback_in_teaching_and_learning_a_narrative_review_and_synthesis_of_the_literature, pristupljeno 15.4.2024.
- Dević, I. (2019). Školsko postignuće učenika: testiranje modela školske kompetencije. Društvena istraživanja, 28(3), 523-543. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/226821>, pristupljeno 17.4.2024.
- Grgin, T. (1997). Edukacijska psihologija. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Hawthorne, H. (2012). Understanding the Importance of Motivation in Education. Dostupno na: <https://www.highspeedtraining.co.uk/hub/motivation-in-education/>, pristupljeno 30.4.2024.
- Koludrović, M; Reić Ercegovac, I.(2013). Motivacija i školski uspjeh: dobne i spolne razlike u ciljnim orijentacijama. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/138817>, pristupljeno 1.3.2024.
- Matijević, M. (2005). Evaluacija u odgoju i obrazovanju. Pedagogijska istraživanja, 2(2), 279-297. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/205413>, pristupljeno 24.4.2024.
- Palčić Penca, M. (2008). Utjecaj provjeravanja i ocjenjivanja znanja na učenje. Život i škola, 54(19), 137-148. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/24076>, pristupljeno 23.4.2024.
- Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (NN 112/10, 82/19, 43/20, 100/21). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=40193>, pristupljeno 29.4.2024.
- Smjernice za vrednovanje procesa i ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda (MZO, Škola za život). Dostupno na: <https://skolazazivot.hr/objavljene-smjernice-za-vrednovanje-procesa-ucenja-i-ostvarenosti-ishoda-u-osnovnoskolskome-i-srednjoskolskome-odgoju-i-obrazovanju/>, pristupljeno 30.4.2024.
- Sorić, I. (2014). Samoregulacija učenja. Možemo li naučiti učiti. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vizek Vidović, V, Rijavec, M, Vlahović-Štetić, V i Miljković, D. (2014). Psihologija obrazovanja. Zagreb: IEP-Vern.
- Wiggins, G. (2012). Seven Keys to Effective Feedback. Dostupno na: <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/sept12/vol70/num01/Seven-Keys-to-Effective-Feedback.aspx>, pristupljeno 2.5.2024.

Summary

The influence of notes on the student's motivation for further learning

Part of a teacher's evaluation of student educational progress is taking notes. On the one hand, the obligation of student achievements evaluation is regulated by the law and on the other hand by the methodical and pedagogical principles and theory. That's why it is necessary for teachers to be competent for continuous evaluation and monitoring students progress, especially conducting formative evaluation which implies quality student note-taking. Student notes should be aimed at success and achievement, as well as contain instructions for further learning. This paper presents the survey results regarding attitudes of teachers, students, their parents and school pedagogues about current student notes and their content, as well as suggestions for improving them.

Keywords: *note-taking, student achievement, learning motivation*